

ΜΟΡΦΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ -ΜΗ ΛΕΚΤΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Προσέγγιση -Παρουσίαση του θέματος
στο διδασκαλείο Α.Δελμούζος Ρόδου
Αμπράζη Ζωή 2007

Εισαγωγή

Όλοι οι άνθρωποι κατέχουν τη φυσική ικανότητα να επικοινωνούν. Η επικοινωνία ικανοποιεί εσωτερικές μας ανάγκες, τη φυσική και την κοινωνική μας επιβίωση. Μέσα από την επικοινωνία προσπαθούμε να αισθανθούμε ασφαλείς, να έχουμε αξία για τους άλλους, να σχετιστούμε, να δώσουμε και να πάρουμε πληροφορίες, να εκφραστούμε, να κατανοήσουμε τον κόσμο. Ο όρος επικοινωνία χρησιμοποιείται συχνά από τον κάθε άνθρωπο στη σημερινή κοινωνία.

Μερικοί ορισμοί της επικοινωνίας που λίγο ή πολύ μπορούν να θεωρηθούν σαν αντιπροσωπευτικοί του πλήθους ορισμών που υπάρχουν στη βιβλιογραφία είναι οι παρακάτω

- Επικοινωνία είναι η διαδικασία ανταλλαγής πληροφοριών και μεταβίβασης μηνυμάτων από ένα άτομο σε άλλο (πομπός και δέκτης) , μέσω συμβόλων, ήχων, αριθμών, γραμμάτων, χειρονομιών (Dance, όπ. αναφ. στο Πασιαρδή, 2001). Σύμφωνα με τον Πετρόφσκι (1990), «επικοινωνία είναι η πολύπλευρη διαδικασία ανάπτυξης των επαφών μεταξύ των ανθρώπων, η οποία υπαγορεύεται από τις ανάγκες της κοινής δραστηριότητας».
- Επικοινωνία είναι η διαδικασία με την οποία ένας πομπός Α (άνθρωπος,ομάδα) μεταβιβάζει πληροφορίες,σκέψεις,ιδέες,συναισθήματα και ακόμη ενέργεια,σε ένα δέκτη Β (άνθρωπος,ομάδα) με στόχο να ενεργήσει πάνω του με τρόπο ώστε να προκαλέσει σε αυτόν την εμφάνιση ιδεών,πράξεων,συναισθημάτων,ενέργειας και σε τελική ανάλυση να επηρεάσει την κατάσταση του και τη συμπεριφορά του (Μπουραντάς, 1992).

Από τους παραπάνω ορισμούς γίνεται φανερό ότι η επικοινωνία, δεν είναι μια απλή μεταβίβαση πληροφοριών ή νοημάτων.

Σχ.1
Ιάκωβος Χριστοφίδης Σύμβουλος Ανθρώπινου Δυναμικού

Είναι επίσης διαδικασία επαφής, αλληλοκατανόησης και αλληλοεπηρεασμού μεταξύ των ανθρώπων ή ομάδων, διαδικασία που την καθιστά ζωτικής σημασίας για τους οργανισμούς (Josien, 1995)

Οι ανθρώπινες σχέσεις βασίζονται στο πεδίο της επικοινωνίας. Κάθε άτομο, κάθε φυτό, κάθε ζώο και κάθε αντικείμενο εκπέμπουν σήματα τα οποία όταν γίνουν αντιληπτά, μεταδίδουν ένα μήνυμα σε κάποιον δέκτη. Τα μηνύματα αλλάζουν την πληροφορία αυτού που τα αντιλαμβάνεται και κατά συνέπεια αλλάζουν τη συμπεριφορά του. Η αλλαγή στη συμπεριφορά του αποδέκτη του μηνύματος, με τη σειρά της μπορεί να επηρεάσει τον “πομπό”, αυτόν που εκπέμπει το μήνυμα, με έναν τρόπο αντιληπτό ή όχι. Μερικές φορές οι συνέπειες του μηνύματος είναι άμεσες, ενώ σε άλλες περιπτώσεις απομακρυσμένες, με αποτέλεσμα ένας παρατηρητής να μην καταφέρνει πάντα να συνδέσει τα δύο γεγονότα. Δηλαδή η αποτελεσματικότητα της επικοινωνίας εξαρτάται από τις ιδιαίτερες δεξιότητες και ικανότητες του δέκτη να αποκωδικοποιεί τα μηνύματα που λαμβάνει.

Η εναλλαγή ρόλων (ο πομπός να γίνεται δέκτης και το αντίστροφο) κατά τη διάρκεια της επικοινωνίας, η αποτελεσματική αποκωδικοποίηση, η ανατροφοδότηση, η επανάδραση είναι τα βασικά στοιχεία που εγγυώνται την εξασφάλιση μιας αληθινής και ορθής επικοινωνίας¹.

Λεκτική και μη λεκτική επικοινωνία

Η επικοινωνία που πραγματοποιείται μέσω της ομιλίας μπορεί να είναι **λεκτική** ή **μη λεκτική**. Η λεκτική επικοινωνία περιλαμβάνει φαινόμενα που αφορούν στον προφορικό και στο γραπτό λόγο. Με τον προφορικό λόγο μεταδίδονται περισσότερα και με μεγαλύτερη ταχύτητα μηνύματα από το γραπτό, επειδή ο προφορικός λόγος βοηθιέται από συνοδευτικά φαινόμενα λόγου, όπως οι δισταγμοί, οι παύσεις, ο τόνος της φωνής. Η μη-λεκτική επικοινωνία περιλαμβάνει την έκφραση και τη χρήση του σώματος, τις αισθήσεις, τις εκφράσεις του προσώπου και των ματιών, τις χειρονομίες. (Μαλικιώση, 1999)

Ενώ στη λεκτική επικοινωνία χρησιμοποιούμε τη γλώσσα για να δώσουμε νόημα στις σκέψεις μας², η μη λεκτική επικοινωνία παρουσιάζει τα εξής χαρακτηριστικά

1 http://www.simotas.org/portal/index.php?option=com_content&task=view&id=169&Itemid=1, Η έννοια της επικοινωνίας- Επικοινωνία στη σχολική μονάδα- Σημασία της επικοινωνίας στη διαμόρφωση του σχολικού κλίματος(20.06.06), Ρες Γιάννης - Βαρσαμίδου Αθηνά

2 Η επιλογή λέξεων δίνει την δυνατότητα σε άλλους να ερμηνεύσουν τα νοήματα μας και για κάθε άνθρωπο η ερμηνεία της λέξης και το νόημα που θα εκλάβει μπορεί να είναι διαφορετικό. (Επαρχιακή Επιτροπή Διευθυντών Δημοτικής Εκπαίδευσης, Λεμεσός, 1 Μαρτίου 2005)

- Είναι πιο ασαφής από τη λεκτική επικοινωνία
- μπορεί να μεταδοθεί σκόπιμα ή μη σκόπιμα
- Μπορεί να αντιπροσωπεύει πολλά διαφορετικά μηνύματα.
- Είναι συνεχής
- Μεταφέρει πιο δυνατά τις συναισθηματικές καταστάσεις μας
- Τα μηνύματα της μη λεκτικής επικοινωνίας καθορίζονται πολιτισμικά

Τα τελευταία χρόνια, η «Μη-λεκτική Επικοινωνία» αποτελεί ένα από τα πιο δημοφιλή θέματα έρευνας στο χώρο της Ψυχολογίας, αλλά και σε άλλους επιστημονικούς κλάδους, όπως στη Διοίκηση Επιχειρήσεων και στην Παιδαγωγική.

Η κατανόησή της, μας παρέχει τη δυνατότητα να αντιλαμβανόμαστε αυτό που οι άλλοι νοιώθουν πραγματικά, ακόμα κι όταν διστάζουν να μας το φανερώσουν. Η «Μη-λεκτική Επικοινωνία» σχετίζεται απόλυτα με τη συμπεριφορά του ατόμου στην καθημερινότητα. Τυπικά παραδείγματα είναι ο ρόλος της στη γονεϊκή διαπαιδαγώγηση, ο ρόλος της στην εργασία [ηγεσία, πωλήσεις, διαπραγματεύσεις, κ.ά.], αλλά και ο ρόλος της στην αυτογνωσία, την ψυχολογική και τη βιολογική ευζωία του ατόμου.

Η μη λεκτική επικοινωνία περιλαμβάνει όλα τα στοιχεία που σχετίζονται με την ανθρώπινη επικοινωνία και δεν εκφράζονται προφορικά ή γραπτά. Τις περισσότερες φορές μεταβιβάζει περισσότερο έννοιες παρά λέξεις. Τα ανθρώπινα στοιχεία περιλαμβάνουν εκφράσεις προσώπου και κινήσεις σώματος, συνειδητές και ασυνειδητές. Η γλώσσα του σώματος (Pease, A. 1991), η κινητική και αναπνευστική συμπεριφορά, αντανακλούν την ψυχολογική κατάσταση του ανθρώπου. Όταν ένα άτομο κινείται, κάνει μία ψυχοσωματική «δήλωση». Η κίνησή του, κάνει ορατή την προσωπικότητά του, αποκαλύπτοντας και ξεδιπλώνοντας στο χώρο έναν τρόπο που καθορίζεται από υποκειμενικά στοιχεία του τι αισθάνθηκε, τι βίωσε. Έτσι αυτή η κινητική συμπεριφορά αποτελεί μια αλληγορία των ενδοψυχικών του δυναμικών. Οι παραμορφώσεις, εντάσεις και περιορισμοί της κίνησης, συχνά αντανακλούν αντίστοιχους περιορισμούς στην ολική προσωπικότητα ενός ατόμου.

Εκφράσεις ματιών και προσώπου

Το πρόσωπο είναι το πιο εκφραστικό μέρος του σώματος. Το 80% των μη λεκτικών μηνυμάτων μεταδίδονται από το τρίγωνο μέτωπο/φρύδια-μάτια-μύτη/στόμα

Οι εκφράσεις του προσώπου μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής : ενδιαφέρον- έξαψη απόλαυση-χαρά, έκπληξη ,αγωνία, οδύνη φόβος , ντροπή, περιφρόνηση ,θυμός.

Τα μάτια είναι το πιο εκφραστικό σημείο του προσώπου. Η οπτική επαφή εκφράζει τη θέληση για επικοινωνία, Οι φυσικές κινήσεις και η γλώσσα του σώματος είναι επίσης υψηλά εκφραστικά ανθρώπινα στοιχεία.

Σε μια μελέτη που έγινε διαπιστώθηκε ότι 55% του περιεχομένου του μηνύματος μεταβιβάζεται από τις εκφράσεις του προσώπου και την «πόζα» του σώματος ενώ 38% απορρέει από τον τόνο της φωνής. Οι λέξεις αυτές καθ'αυτές «μετρούν» για το 7% μόνο!(Χυτήρης, 1996).

Τείνουμε να έχουμε καλή επαφή όταν:

- Μιλάμε για θέματα με τα οποία νοιώθουμε άνετα.
- Ενδιαφερόμαστε για το άτομο.
- Ενδιαφερόμαστε για τα σχόλια ή αντιδράσεις του άλλου.
- Προσπαθούμε να επηρεάσουμε.

Τείνουμε να έχουμε κακή επαφή όταν:

- Μιλάμε για θέματα που μας κάνουν να νοιώθουμε άβολα.
- Δεν έχουμε ενδιαφέρον για το άτομο ή το θέμα.
- Βρισκόμαστε σε αμηχανία.
- Ντρεπόμαστε ή προσπαθούμε να κρύψουμε κάτι.

Χειρονομίες

Η γλώσσα του σώματος περιλαμβάνει και φυσική κίνηση και στάσεις του σώματος κατά τη διάρκεια της επικοινωνίας. Η χειραγία είναι η πιο κοινή μορφή γλώσσας σώματος

- Κινήσεις των χεριών ή των δακτύλων που χρησιμοποιούμε για να περιγράψουμε ή για να δώσουμε έμφαση.
- Οι χειρονομίες διαφέρουν από άτομο σε άτομο.

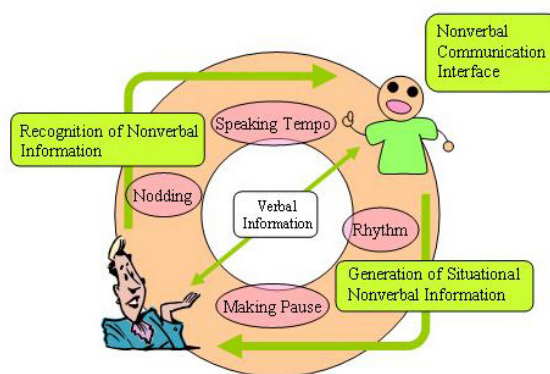
Στάση του σώματος

Άλλες μορφές περιλαμβάνουν το κάθισμα στην άκρη της καρέκλας το οποίο μπορεί να υποδηλώνει νευρική ή ανυπομονησία και το σταύρωμα των χεριών το οποίο μπορεί να σημαίνει απροθυμία στο να συνεχιστεί η συζήτηση (Moorhead, Griffin, 1995).

- γενική στάση και κίνηση του σώματος.
- Η στάση του σώματος σχετίζεται με τη γενική διάθεση που έχουμε.
- Η στάση του σώματος σε συνδυασμό με το πρόσωπο/χέρια δίνει την ολοκληρωμένη εικόνα του πώς νοιώθουμε.

Παραγλώσσα

Η δυσκολία με το ψέμα είναι ότι ο υποσυνείδητος νους δρα αυτόματα και ανεξάρτητα από τον προφορικό μας λόγο κι έτσι αποκαλυπτόμαστε από τη Γλώσσα του Σώματός μας. Αυτός είναι ο λόγος που οι άνθρωποι οι οποίοι λένε σπάνια ψέματα πιάνονται εύκολα όταν πουν, αδιάφορα από το πόσο πειστικοί μπορεί να ακούγονται. Τη στιγμή που αρχίζουν να λένε ψέματα, το σώμα τους εκπέμπει αντίθετα σήματα και αυτά μας δίνουν την αίσθηση ότι δεν μας λένε την αλήθεια.

Όταν σας δοθεί η ευκαιρία δοκιμάστε το εξής απλό τεστ:³ Πείτε σκόπιμα ψέματα σε έναν γνωστό σας και κάντε μια συνειδητή προσπάθεια να καταπνίξετε όλες τις σωματικές σας χειρονομίες, ενώ το άλλο άτομο βλέπει πλήρως το σώμα σας. Ακόμη και όταν καταπιέσετε συνειδητά τις κύριες σωματικές σας χειρονομίες, θα συνεχίσουν να μεταδίδονται αμέτρητες χειρονομίες. Αυτές περιλαμβάνουν μυϊκή σύσπαση του προσώπου, διαστολή και συστολή της κόρης των ματιών, εφίδρωση στο φρύδι, κοκκίνισμα στα μάγουλα, αύξηση του ρυθμού ανοιγοκλεισίματος των ματιών και αμέτρητες άλλες μικροσκοπικές κινήσεις που δείχνουν το σήμα της απάτης. Η έρευνα με μηχανές βραδείας λήψεως έδειξε ότι αυτές οι μικροχειρονομίες μπορεί να συμβούν σε ένα κλάσμα του δευτερολέπτου και ότι μόνον άνθρωποι όπως αυτοί που ασχολούνται επαγγελματικά με τις συνεντεύξεις, οι πωλητές και αυτοί που τους ονομάζουμε διαισθητικούς, μπορούν να τις δουν στη διάρκεια μιας συζήτησης ή μιας διαπραγμάτευσης. Οι καλύτεροι επαγγελματίες του είδους είναι αυτοί που έχουν αναπτύξει την ασυνείδητη ικανότητα να διαβάζουν τις μικροχειρονομίες στη διάρκεια μιας κοντινής συνάντησης με ένα άλλο άτομο. Είναι λοιπόν φανερό ότι για να μπορείς να λες με επιτυχία ψέματα πρέπει να έχεις κρυμμένο ή εκτός θέας ολόκληρο το σώμα σου.

Λεκτικά Χαρακτηριστικά

Λεκτικές Παρεμβάσεις

³ Pease, Allan (1991) Η γλώσσα του σώματος,

■	Ο τόνος της φωνής	●	Λεκτικές Παρεμβάσεις:
■	Η ένταση του τόνου	■	Ηχοι που διακόπτουν τη φυσική ομιλία.
■	Ο ρυθμός ομιλίας	■	Υπερβολική χρήση τους αποσπών τον ακροατή.
	Μέσος όρος 140-180 λ.α.λ.	■	Δύο ειδών:
■	Η ποιότητα της φωνής		Ηχοι
	Η χροιά		“εε...”,
	Επηρεάζεται από:	“αα...”, “εμ...”	
	Ρινική χρήση	“χμμ...”	“τς τς”,
	Τρόπο αναπνοής		Λέξεις ή φράσεις
	Βραχνάδα		“...να πούμε”,
		“το λοιπόν...”	

Προσωπική Παρουσίαση

Καθοριστικός είναι ο ρόλος της, όσον αφορά την ανάπτυξη καλών σχέσεων και ομαδικού πνεύματος καθώς και στην επίλυση διαφορών και στην καλλιέργεια κλίματος συναίνεσης και συνεργασίας. Μερικά χαρακτηριστικά της αποτελούν

- Η ενδυμασία
- Η αφή
- Η διαχείριση/οργάνωση χρόνου
- Η διευθέτηση/οργάνωση χώρου
- Η συνέπεια

Περιβαλλοντικά στοιχεία όπως τα κτίρια, τα γραφεία, η επίπλωση μπορούν να μεταδώσουν μηνύματα. Ένα ευρύχωρο γαφείο, με βελούδινες κουρτίνες, ακριβά χαλιά και κομψά έπιπλα υπενθυμίζει στους υπαλλήλους ή στους επισκέπτες ότι βρίσκονται στο γραφείο του διευθυντή. Έτσι, οι τοποθετήσεις των γραφείων μεταδίδουν το κύρος, τη δύναμη, το γόητρο και δημιουργούν ατμόσφαιρα εργασίας (Moorhead,Griffin,)

Μη λεκτική επικοινωνία και Α.μ.Ε.Α

Η συντριπτική πλειοψηφία των ατόμων με ειδικές ανάγκες παρουσιάζει διαταραχές στην ανάπτυξη κοινωνικότητας λόγω επιβράδυνσης ή απόκλισης της λεκτικής και μη λεκτικής επικοινωνίας.

Οι αισθητηριακές δυσκολίες επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό την συναισθηματική, κοινωνική και γνωστική ανάπτυξη του παιδιού. Στην πρώιμη νηπιακή ηλικία οι αισθητηριακές δυσκολίες επιδρούν ανασταλτικά στην διαλογική αλληλεπίδραση ανάμεσα στο παιδί και τους γονείς του και την ευρύτερη ανάπτυξη της επικοινωνίας. Χαρακτηριστικό των αυτιστικών παιδιών είναι η σημαντική έκπτωση στη χρήση πολλαπλών εξωλεκτικών συμπεριφορών (βλεμματική επαφή, εκφράσεις του προσώπου, στάση του σώματος, χειρονομίες) που ρυθμίζουν την κοινωνική συναλλαγή.

Παρακάτω γίνεται αναφορά σε τομείς της συναισθηματικής ανάπτυξης και πως επηρεάζονται από την τυφλοκώφωση

Το παιδί δεν είναι δεν είναι συχνά σε θέση να προσλάβει και να απαντήσει στη φωνή των γονιών ή στις εκφράσεις του προσώπου τους και είναι πιθανόν να μη δημιουργήσουν οπτική επαφή. Αυτό το γεγονός μπορεί να διαταράξει την βασική αναπτυξιακή διαδικασία της επικοινωνίας και της δημιουργίας σχέσεων. Είναι σημαντικό το γεγονός ότι η επικοινωνία ξεκινά από τη γέννηση του παιδιού και καλλιεργείται καθώς οι γονείς απαντούν στις πρώτες απόπειρες των μωρών για επικοινωνία. Οι γονείς του τυφλοκωφού παιδιού πρέπει συχνά να προσπαθήσουν να κατανοήσουν τις απόπειρες του παιδιού. Τα δείγματα επικοινωνίας που προσφέρει μπορεί να είναι ιδιαίτερα δυσανάγνωστα, αλλά οι γονείς με προσεκτική παρατήρηση μπορούν να τα αναγνωρίζουν και με τη χρήση πολυαισθητηριακών ερεθισμάτων να απαντήσουν σε αυτά. Τα οπτικά και ακουστικά ερεθίσματα σε συνδυασμό με τα απτικά θα πρέπει να χρησιμοποιούνται έστω και αν το παιδί δεν τα αντιλαμβάνεται πάντα ολοκληρωτικά, για να τραβήξουν την προσοχή του παιδιού. (Laffan, 1993) Για τα μικρά παιδιά με διπλή αισθητηριακή δυσκολία η φυσική επαφή είναι πολύ σημαντική. Οι γονείς θα πρέπει να ενθαρρύνονται να κάνουν το άγγιγμα όσο το δυνατόν πιο ουσιαστικό και με νόημα.

Τα τυφλοκωφά παιδιά μπορεί να αντιμετωπίζουν δυσκολία να σχηματίσουν την έννοια και την εικόνα του σώματός τους, που αρχίζει και που τελειώνει, από τι πραγματικά αποτελείται και τι περιλαμβάνει. Παράδειγμα 1. (Prickett, J. G., Welch, R.T. 1995).

Η ανάπτυξη της επικοινωνίας αποτελεί στόχο και βασική αρχή των γονιών και κάθε ενήλικα που συναναστρέφεται με ένα παιδί με διπλή αισθητηριακή δυσκολία. Οι εκπαιδευτικοί μπορούν να χρησιμοποιήσουν μια σειρά μεθόδων για να ενισχύσουν την επικοινωνία και την αλληλεπίδραση στο σχολείο και να προσεγγίσουν τα παιδιά.

Η χρήση αντικειμένων, χειρονομιών ή νοημάτων επιτρέπουν στο τυφλοκωφό μαθητή να προσμένει μια δραστηριότητα, να είναι έτοιμος να συμμετέχει σε αυτή και παράλληλα να εκφράσει ευχαρίστηση ή δυσαρέσκεια. Υπάρχουν περιπτώσεις που οι μαθητές δυσαρεστούνται ακόμα και για αγαπημένες

τους δραστηριότητες, όταν δεν είναι προετοιμασμένοι και ενημερωμένοι για αυτές.

Για τα παιδιά με διπλή αισθητηριακή δυσκολία διαφορετικής διαβάθμισης, οι περιβαλλοντικές συνθήκες όπως η ένταση του φωτός, του ήχου μπορούν να έχουν αντίκτυπο στη συμμετοχή και την ευχαρίστηση που αποκομίζουν από μια δραστηριότητα.

Το παιδί μπορεί πρωταρχικά να επικοινωνεί μέσω βλεμματικής επαφής, με λέξεις, χαμόγελο ή κάποιο άλλο μέσω επικοινωνίας. Καθώς αναπτύσσονται και καλλιεργούνται οι επικοινωνιακές δεξιότητες ενός παιδιού αυτό μπορεί να μάθει να χρησιμοποιεί βοηθητικά μέσα, όπως εικόνες, αντικείμενα αναφοράς για να ζητά και να εκφράζει επιθυμίες.

Η έλλειψη οπτικών και ακουστικών ερεθισμάτων, που αποτελεί κινητήρια παρωθητική δύναμη σε όλες τις ηλικίες, μπορεί σε μεγάλο βαθμό να αντισταθμιστεί με άλλους τρόπους. Εκτός από τη φυσική επαφή με τους άλλους ανθρώπους, το ενδιαφέρον του παιδιού ενεργοποιείται και με ποικίλα παιχνίδια που παράγουν ήχους, δονήσεις, μυρωδιές και κίνηση σε άμεση βέβαια συνάρτηση πάντα με τις προτιμήσεις των παιδιών.

Μερικές δραστηριότητες για να τις αντιληφθεί το παιδί θα πρέπει να γίνουν με μοντελοποίηση ή καθοδήγηση των χεριών του (co-active learning). Σε αυτή την περίπτωση είμαστε ιδιαίτερα ευγενικοί, δεν αρπάζουμε τα χέρια των παιδιών και τους παρέχουμε τη δυνατότητα να τα αποσύρουν όταν πια δε νιώθουν άνετα και να συνεχίσουμε αργότερα. Τα χέρια είναι το μέσο επαφής με το περιβάλλον για αυτό και είναι ιδιαίτερα ευαίσθητα.

Ένα επίσης σημαντικό κομμάτι είναι η χαλάρωση του παιδιού που μπορεί να επιτευχθεί με τη μουσική, ένα αριθμό οπτικών, απτικών και οσφρητικών ερεθισμάτων που παράγονται από διάφορα αγαπημένα αντικείμενα, καθώς και μέσω της ρεφλεξολογίας που προσφέρει στο παιδί το αίσθημα της χαλάρωσης, της σιγουριάς και παράλληλα ενδυναμώνει τους δεσμούς με τον ενήλικα. (Pease, 2000, Hodges, 2000, Povey, 1995, McInnes and Treffry, 1982, Rodbroe, Souriau J., 1999)

Τρόποι βελτίωσης της μη λεκτικής επικοινωνίας στην τάξη

Εξ ίσου σημαντικό με ότι λέμε στην τάξη θεωρείται και το πώς το λέμε. Αυτό το πώς συνήθως κάνει και τη διαφορά στους μαθητές μας. Τα μηνύματα της μη λεκτικής επικοινωνίας είναι ζωτικό στοιχείο της επικοινωνίας στην εκπαιδευτική πράξη.

Μερικές σημαντικές αρχές που πρέπει να προσέχει ο/η εκπαιδευτικός είναι

- Δεν πρέπει να μεταδίδουμε αντικρουόμενα μηνύματα
- Προσπαθούμε να ερμηνεύσουμε τη γλώσσα του σώματος των άλλων
- Προσπαθούμε να διατηρούμε την οπτική επαφή με το άτομο που μιλάμε
- Προσφέρουμε επιβεβαίωση και υποστήριξη διαμέσου της σωματικής επαφής

Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να γνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά της μη λεκτικής επικοινωνίας για τρεις πολύ σημαντικούς λόγους

- Η γνώση της μη λεκτικής συμπεριφοράς τους βοηθά να γίνονται καλύτεροι δέκτες των μηνυμάτων των μαθητών τους.
- Μπορούν να γίνουν καλύτεροι πομποί
- Η επικοινωνία μέσω της μη λεκτικής συμπεριφοράς δημιουργεί τις προϋποθέσεις για αμοιβαία ψυχολογική προσέγγιση του παιδαγωγικού ζεύγους .

Περιοχές της μη λεκτικής επικοινωνίας που πρέπει να ερευνηθούν είναι:

- Οπτική επικοινωνία
- Εκφράσεις του προσώπου
- Χειρονομίες
- Στάση και προσανατολισμός του σώματος
- Αμεσότητα χρονικής ή τοπικής σχέσης.
- Παραγλώσσα
- Χιούμορ

Η οπτική επικοινωνία

Αποτελεί σημαντικό κανάλι διαπροσωπικών σχέσεων , και βοηθά στη ρύθμιση της ροής μιας συζήτησης καθώς δείχνει το ενδιαφέρον για τον ομιλούντα. Αντανακλά επίσης την αξιοπιστία προς το πρόσωπο του ομιλητή. Οι εκπαιδευτικοί που επιδιώκουν την οπτική επαφή εκφράζουν το ενδιαφέρον τους , την ανησυχία , την ζεστασιά και την εμπιστοσύνη στους μαθητές τους

Εκφράσεις του προσώπου

Το χαμόγελο είναι ένα πολυδύναμο σύνθημα που αντανακλά Χαρά , Φιλική διάθεση , Ευτυχία , Συμπάθεια, Γαλήνη, Αρμονία Ζεστασιά , Αποδοχή. Συνεπώς το συχνό χαμόγελο προσδίδει στον δάσκαλο την ιδιότητα του αξιαγάπητου και φιλικού ανθρώπου και τον κάνει πιο προσιτό στην επικοινωνία με τους μαθητές του.

Χειρονομίες

Η παντελής απουσία χειρονομιών κατά τη διδασκαλία ,εμφανίζει τον εκπαιδευτικό ως στεγνό και δύσκαμπτο ενώ αντίθετα η ζωντάνια και η χάρη των κινήσεων τραβούν την προσοχή των μαθητών και βοηθούν καλύτερα την αντίληψή τους για τα θέματα που διδάσκονται . Διευκολύνουν έτσι τη μάθηση και καλλιεργούν θετικό κλίμα στην τάξη Η

συγκατάνευση επίσης με την κίνηση του κεφαλιού αντανακλά την αποδοχή και σέλνει το μήνυμα στον μαθητή ότι τον προσέχουν και ότι είναι ενδιαφέροντα όσα λέει.

Στάση και προσανατολισμός του σώματος.

Εκπέμπουμε αναρίθμητα μηνύματα με τον τρόπο που μιλάμε, περπατάμε ,καθόμαστε ή στεκόμαστε όρθιοι .Η ευθυτενής αλλά όχι άκαμπτη στάση του σώματος με ελαφριές κλίσεις εκπέμπουν διάθεση δεκτική στην προσέγγιση από τους μαθητές. Επιπλέον η διαπροσωπική επικοινωνία προϋποθέτει την μετωπική τοποθέτηση απέναντι στον ομιλούντα . Το γύρισμα της πλάτης ή το κοίταγμα στο πάτωμα πρέπει να αποφεύγονται διότι αντανακλούν αδιαφορία.

Απόσταση:

Τα πολιτισμικά πρότυπα υπαγορεύουν και την τήρηση μιας άνετης απόστασης για τη διευκόλυνση της αλληλεπίδρασης με όλους τους μαθητές. Παρά τούτο θα πρέπει να αναζητούμε για ενδείξεις δυσφορίας ώστε να καλύπτουμε και κάποιες ξεχωριστές ανάγκες. Μερικοί μαθητές αναζητούν πιο κοντινή επαφή ενώ άλλοι δυσανασχετούν όταν πλησιάζουμε πολύ ή στεκόμαστε πάνω από το κεφάλι τους. Καλό θα είναι να γίνεται προσεκτική επιλογή της τοποθέτησης της έδρας μέσα στην τάξη. Ωστόσο θεωρείται καλό να μην κάθεται ο εκπαιδευτικός μονίμως στην έδρα του αλλά να περιφέρεται κοντά σε όλους τους μαθητές του κατά περίσταση.

Παραγλώσσα

Αναφέραμε προηγουμένως ότι η παραγλώσσα είναι μορφή μη λεκτικής επικοινωνίας που όμως περιλαμβάνει φωνητικά στοιχεία όπως

- Η ένταση της φωνής
- Το ύψος της φωνής
- Ο ρυθμός
- Η χροιά
- Η διακύμανση

Για μέγιστη διδακτική αποτελεσματικότητα ο εκπαιδευτικός πρέπει να γνωρίζει και χειρίζεται όλα αυτά τα στοιχεία της φωνής το. Η χειρότερη κριτική ασκείται σε αυτούς που

μιλούν μονότονα καθώς οι ακροατές τους χαρακτηρίζουν ως βαρετούς και πληκτικούς Έρευνες έχουν δείξει ότι πολλοί μαθητές χάνουν πιο εύκολα το ενδιαφέρον για τη διδασκαλία όταν ο διδάσκων δεν ξέρει να ρυθμίζει κατά τις ανάγκες τα χαρακτηριστικά της φωνής του.

Το χιούμορ

Το χιούμορ συχνά δημιουργεί φιλικό κλίμα και διευκολύνει την παιδαγωγική προσπάθεια του εκπαιδευτικού, θεωρείται δηλαδή εκπαιδευτικό εργαλείο αλλά παραμελείτε μέσα στην τάξη. Το γέλιο χαλαρώνει ελευθερώνει το άγχος και δημιουργεί προϋποθέσεις για καλύτερη επικοινωνία και στα δύο μέρη του εκπαιδευτικού ζεύγους. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να αναπτύξει την ικανότητα να γελά και με τον εαυτό του όταν χρειάζεται, δείχνοντας έτσι και στους μαθητές ότι δεν είναι άσχημο να γελάσουν μαζί του όταν περάσει κάποιο αστείο μήνυμα .

Επίλογος

Είναι προφανές ότι όποιος επιζητά την καλύτερη επικοινωνία έχει ήδη εφαρμόσει και χωρίς να έχει ενημερωθεί όλες τις παραπάνω στρατηγικές μη λεκτικής επικοινωνίας στην διδασκαλία του. Η θεωρητική όμως ενημέρωση είναι πάντα πολύτιμος οδηγός στην ερμηνεία των αντιδράσεων, στην ανακάλυψη της προσωπικότητας, την συνείδηση του τι κάνουμε και γιατί το κάνουμε και τέλος στην προσπάθεια βελτίωσης της επικοινωνίας τόσο της λεκτικής όσο και της μη λεκτικής στους τομείς δραστηριοποίησης, στο οικογενειακό και κοινωνικό περιβάλλον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Pease, Allan (1991) Η γλώσσα του σώματος, Εσοπτρον

Λιοδάκης, Δ.(2000) Εκπαιδευτικά προγράμματα για τυφλούς. Εκδ. Ατραπος

ΠΑΣΙΑΡΔΗ, Γ. (2001) Το σχολικό κλίμα, Θεωρητική Ανάλυση και Εμπειρική Διερεύνηση των Βασικών Παραμέτρων του, Αθήνα, Τυπωθήτω.

ΠΕΤΡΟΦΣΚΙ, Α.Β. (1990) Επικοινωνία. Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια Λεξικό, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα, τόμος 4, 2025.

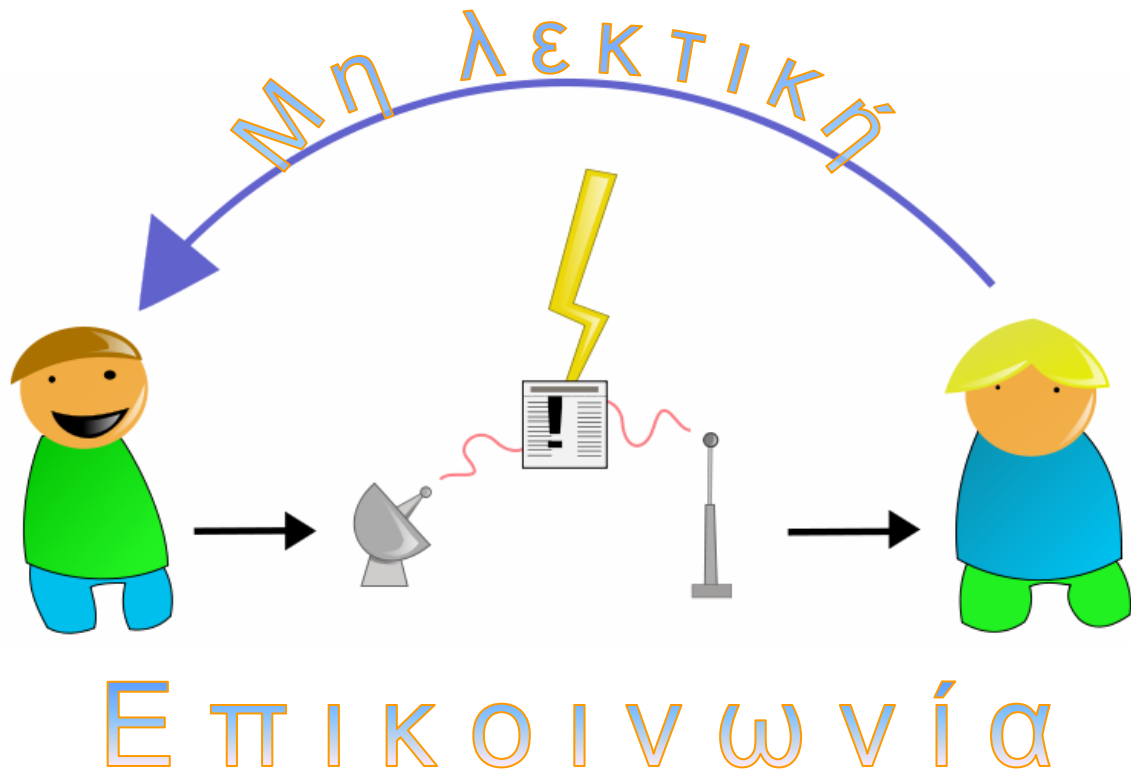
Χυτήρης, Λ. (1996) Οργανωσιακή συμπεριφορά.: η ανθρώπινη συμπεριφορά σε επιχειρήσεις και οργανισμούς . Αθήνα :Interbooks

Josien, Μ και Βαγιάτης, Γ. (1995) Η επικοινωνία μέσα και έξω από τον εργασιακό χώρο .

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΕΛΜΟΥΖΟΣ ΡΟΔΟΥ

Μετεκπαιδευόμενοι

Αμπράξη Ζωή

Κατσίνας Γεώργιος

Μάθημα

Εναλλακτική Υποστηρικτική επικοινωνία

Διδάσκων : Σταμάτης Παναγιώτης

Μάιος 2007

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΔΕΛΜΟΥΖΟΣ ΡΟΔΟΥ

